

Wat zegt de eerste blik op de afbeelding rechts? Een foto van twee vrouwen? Misschien moeder en dochter? Misschien een oude foto? Het zijn de grijstinten van foto's van 70 jaar geleden en er zijn wat krassen, verkleuringen en beschadigingen. Het was een van de inzendingen en ook een prijswinnaar van de Sony foto competitie 2023. Moet kunnen. Je maakt als fotograaf een portret waarbij je je laat inspireren door oude foto's, geeft een wat moderne draai aan de inhoud door de personen minder formeel te laten poseren dan destijds zou zijn gedaan. Er zit iets ongemakkelijks in de houding. Iets van angst bij de moeder en onzekerheid bij de dochter.

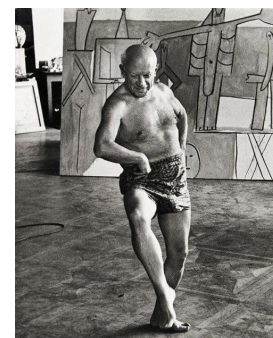
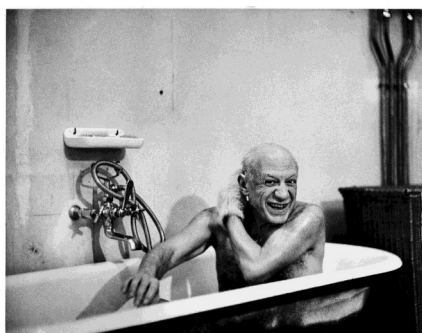
Maar, het is geen foto zoals wij begrijpen dat het een foto moet zijn. De maker gaf zijn prijs na een paar dagen terug en vertelde dat deze afbeelding met AI, kunstmatige intelligentie was gemaakt. Dus computer gegenereerd. Hoe hij dat precies heeft gedaan weet ik niet. Heeft hij de computer een geschreven opdracht gegeven waarna dit beeld werd gegenereerd of heeft hij uitgebreid zitten knippen, plakken en bewerken tot dit er uit kwam?

De vraag is dan nog steeds, Wat is een foto? Of, hoe lang blijft een foto een foto?

Wat me wel verbaast is dat er geen achterdocht was bij de jury van de Sony competitie. Waarschijnlijk hebben ze niet kritisch verder gekeken dan naar de twee gezichten. Die kloppen wel, maar volgens mij is de hand aan de rechterkant van

de foto wel heel ver weg en erg hoog ten opzichte van de moeder haar schouder en is de hoek van de arm rechtsonder ook wel vreemd ten opzichte van de schouder van de dochter. Om maar niet te spreken van de vier vingerkootjes van de hand links.

David Douglas Duncan had zijn sporen al verdiend als oorlogsfotograaf in W.O.2. De foto links is een van zijn bekendste foto's uit de Koreaanse oorlog. Maar hij is ook beroemd door zijn foto's van een van de grootste beroemdheden van de vorige eeuw. Pablo Picasso. Douglas Duncan had op de gok aangebeld bij Picasso's huis in Zuid Frankrijk. Hij mocht binnenkomen en kon de foto maken van Picasso in bad. Ze lagen elkaar blijkbaar want hij zou meer dan tien jaar onbeperkt bij Picasso in zijn huis en atelier mogen rondlopen en in totaal zo'n 25.000 foto's maken van de als toch lastig bekend staande kunstenaar. Er was maar een voorwaarde, dat was dat hij Picasso niet zou storen bij zijn werk. Aan die voorwaarde kon Douglas voldoen door te fotograferen met een Leica met een extra stille sluiters. Dus, wie foto's wil maken moet niet te verlegen zijn.

Hoe veel verscheidenheid kan je zien in 118 foto's die eigenlijk allemaal het zelfde zijn. 118 mannen die in 2016 gered werden van een bootje op de Middellandse zee. Ik denk niet dat ze op het moment dat de foto werd gemaakt begrepen dat dit om een project ging van een fotograaf. Ze zullen wel gedacht hebben dat ze op de foto moesten zoals je op de foto moet als je wordt gearresteerd. Ze zijn een voor een voor de camera geschoven, moe en onzeker. De camera stond op een statief

want de horizon zit op iedere foto op dezelfde hoogte en het licht is ook overal gelijk. Bijna recht van voren met een hoge zon want hun hals is in de schaduw. Misschien stond er zelfs wel een kruisje op het dek van het schip zodat ze ook allemaal even ver van de lens stonden. De fotograaf Cesar Dezfuli is ze blijven volgen. Amadou, derde rij van onder, tweede van links woont nu in Spanje en werkt als loodgieter en elektricien.

Een project zoals hier boven kan je vangen onder de naam Exactitudes. Al heel lang maken de Nederlandse fotografen Ari Versluis en Elli Uytenbroek onder die titel fotoseries van mensen die op elkaar lijken maar toch net niet. Ze plukken ze gewoon van de markt en vragen ze even te poseren. Links een voorbeeld van de intussen honderden series die ze hebben gemaakt. Ze zijn zoals een Peter van Straaten tekening. Herkenbaar en je kan zelf de foto-reeks invullen.

Ik zie hier links jonge moeders, waarschijnlijk met een bakfiets. Getrouwd, goed opgeleid, deeltijdbaan in de zorg of onderwijs en waarschijnlijk van nette Protestants Christelijke huize. Wonen in een dertigerjaren wijk of betere nieuwbouw, twee onder een kap met tuin, schommel en zandbak. Echtgenoot heeft een lease auto en een drukke baan waarschijnlijk kennen ze elkaar al sinds hun studie of catechisatie. Vakantie in Frankrijk en een week wintersport. Oma's en Opa's passen minstens een dag in de week op de kleinkinderen. Als ik het mis heb hoor ik het graag.

Dit is niet zomaar een model of zomaar een dame. Ze was een Italiaanse prinses die ook nog een trouwde met de eigenaar van Fiat. Daardoor ging ze verder door het leven als mevrouw Agnelli. Voor haar huwelijk was ze ook model, veel voor Vogue. Maar waarom is de linker foto opgenomen in de collectie van het Metropolitan Museum in New York en de rechter niet? Beide foto's zijn rond 1950 gemaakt. Van wie de rechter foto is weet ik niet, maar de linker is van Richard Avedon. Een grootheid, dat helpt, maar dan nog. Het licht komt twee keer van rechts, technisch heel mooi gemaakt maar de rechter foto blijft een traditioneel portret door de ietwat schuine houding van haar hoofd, de nette parelketting. Ale aandacht gaat naar haar gezicht omdat haar hals in de

schaduw ligt maar ze kijkt ons niet aan. Avedon heeft haar eerst haar kort laten knippen zodat haar hals heel goed uit zou komen. Ze kijkt ons direct en zelfbewust aan en haar huid is zo sterk aangelicht dat het bijna wit marmer is. Verder kan de kijker ook bijna niet afgeleid worden van die blik want er is alleen nog maar een aanzet van een jurk en is haar borst vaag. Dus rechts een portret van een knappe vrouw in goede doen. Links een kunstwerk met een lijnenspel van licht en donker waar een eigen persoonlijkheid vanaf straalt. Dat Avedon Marella Agnelli de zwaan noemde is dan ook heel passend. Het moedervlekje links is waarschijnlijk een mouche want op geen enkele foto van haar is dat verder te zien.

Beroemde fotograaf Martin Parr was de meester van het in beeld brengen van het typische Engelse leven. Daarnaast heeft hij ook twee boekjes uitgebracht met Boring postcards. Het produceren van zulke ansichtkaarten is niet beperkt gebleven tot Groot Brittannië. Ook in Nederland zijn er prachtige kaarten verstuurd van ziekenhuizen, gemeentehuizen,

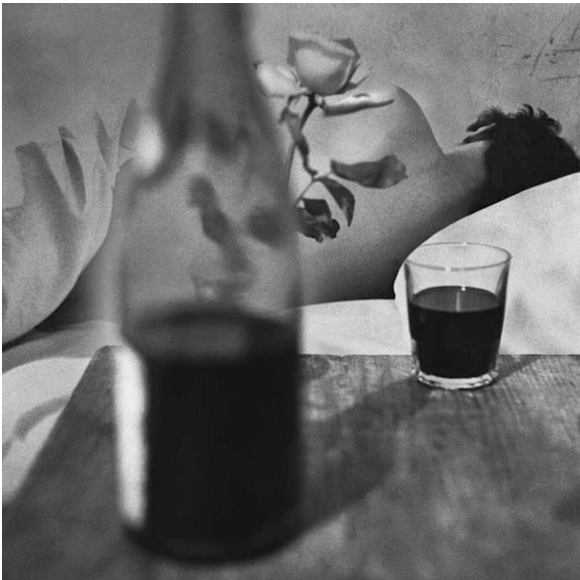
kerken, woonwijken en plaatselijke parken met een vijver en fontein. Vooral de foto's van bejaardentehuizen toen die nog het gewenste voorland waren van iedere senior stralen een blijmoedige mistroostigheid uit die je naar een spoedig barmhartig einde doen verlangen. Gebundeld onder de titel. We mogen niet klagen.

Moraal en context zijn altijd met elkaar verweven. Wat je ziet wordt bepaald door je moraal en dat bepaald jouw idee van de context. De foto's links komen uit het zelfde boek. Gemaakt door de zelfde fotograaf Rene Groebli in 1951. Dat betekende toen dat er nogal wat kritiek op was. Te veel seks, een vrouw die waarschijnlijk wel een prostituee zou zijn. In werkelijkheid waren het de foto's die Rene Groebli maakte op twee vakantie-reizen met zijn vrouw. Naar Parijs en Marseille. Hij wilde met de foto's de sfeer weergeven van een goedkoop hotelletje waar hij samen met de vrouw waar hij veel van hield logeerde. Door de relatief veel foto's waarop zijn vrouw Rita bloot is werd zeker in die tijd de nadruk niet gelegd op het liefdesverhaal dat hij wilde vertellen maar op de erotische seksueel geladen inhoud. Natuurlijk is de symboliek van erotiek in bijna alle foto's duidelijk aanwezig. De twee engeltjes, mannelijk en vrouwelijk in de bovenste foto met Rita die naar buiten kijkt, of ze wacht tot haar afspraak komt. De half volle of lege fles wijn en de roos in de tweede foto en de zich half oprichtende vrouw in de derde foto die daarmee uitnodigend het bed opent. Maar natuurlijk kan je er net zo goed de interpretatie aan geven dat het gaat om de echtgenoot die met liefdevolle ogen kijkt naar de vrouw waar hij van houdt. Hoe ze zich beweegt en hoe ze er uit ziet als ze op haar zij slapend in bed ligt. Dan zijn het foto's die wel erotische elementen bevatten maar tegelijk decent en respectvol zijn.

Rene Groebli werd ook bekend door andere projecten. Een daarvan was een serie die hij maakte van treinen waarmee hij de beweging van het spoor wilde vangen. Links door de twee elkaar passerende locomotieven, midden een passerende trein vanaf een viaduct of spoorbrug en rechts met een laag standpunt een locomotief die bij het perron aankomt stoom en rook uitblazend. Links het gevoel dat de trein rechtsonder langs rijdt. Rechts het idee dat de locomotief naar links op je toe komt.

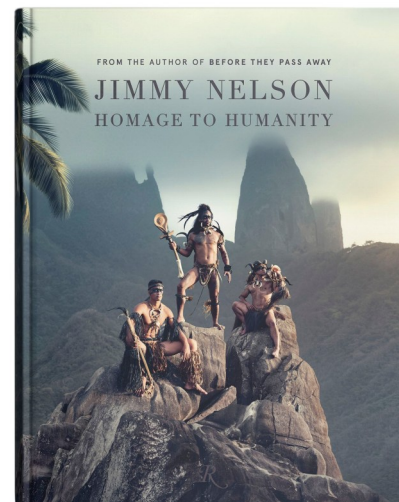

Denken dat je ergens geen foto meer hoeft te maken omdat je er al eerder bent geweest kan een grote vergissing zijn. De foto's boven zijn van Chris Killip die aan het eind van de 70er jaren met een beurs een aantal maanden in Noord Oost Engeland kon werken en daar het leven van de arbeidersgemeenschappen en de veranderingen door de Thatcher regering vastlegde. Alle vier de foto's zijn gemaakt in Wallsend bij Newcastle. Destijds een plaats met veel scheepsbouw. Dat is links nog duidelijk. Twee verschillende nieuwe schepen nog op de helling naast de huisjes van de scheepsbouwers. Een complete wereld, wonen en werken naast elkaar. Bij de bovenste foto hangt het schip nog verder over de huisjes heen dan onder met het jongetje op de fiets als extra graadmeter om de schaal aan te geven. Dat geeft nog iets dynamisch samen met de vrachtauto duidt dat op activiteit en toekomst. Onder is dat beeld rustiger. Er loopt een oude man uit beeld, weg van het schip. Symbolisch voor het eind van een tijdperk. Rechts is een winkel al half dicht. Het begin van de afbraak.

Voor de twee foto's rechts is Chris Killip in de zelfde buurt als links, maar nu aan het eind van de straat die haaks op de anderen staat. Hij heeft waarschijnlijk zelfs op precies de zelfde plek gestaan maar dan met een andere lens op de camera. De

onderste is breder. De muur links en meer beeld onder in. Verder zelfde straat. Waarschijnlijk zelfs zelfde auto. Boven een bewolkte dag. Nauwelijks schaduwen. Zelfs wat mist om de scheepsromp. Het is een arme wijk, heel rustig, zo rustig dat de kinderen alle ruimte hebben om een spel op het wegdek te krijten. De foto onder is nog meer een traditioneel opgebouwd landschap. Verticaal in tweeën gedeeld door het hoekhuis, horizontaal in tweeën op de bovenkant van de straat. Grafisch mooi door de muur links waardoor er ook aan die kant meer inhoud is. Je blik wordt rustig van linksonder naar rechtsboven geleid. Ook daarbinnen is het mooier verdeeld dan boven. Het dak van het eerste huis valt net onder dat van het huis er achter. De lantarenpaal loopt over de rechterkant van de ramen. Niet er door. Rechts blijft de elektriciteitspaal staan. Die vult het beeld en sluit het af. Het schip is weg, de helling is leeg en dat geeft ineens een sociaal desolate invulling. Er is niets meer. De twee mensen lopen van elkaar af wat een doelloos gevoel geeft. Dat er onderliggend een gevoel is van in de steek gelaten zijn door de maatschappij dat de foto meer maakt dan een mooie grafische vlakverdeling is de slogan op de muur. Dus toch niet twee maar vier verschillende foto's.

De vuistdikke fotoboeken van Jimmy Nelson liggen in stapels bij de boekhandels. Foto's van inheemse stammen en culturen. Foto's gemaakt voordat die gebruiken en tradities zijn uitgestorven. Volgens Jimmy Nelson. Tijdens Covid ontdekte hij Nederland en maakte nog zo'n boek. Met traditionele Nederlandse gemeenschappen en klederdrachten. Maar, in Zeeland dragen er nog maar 10 hoogbejaarde dames de dracht. Verder niemand meer. In 1962 verscheen in de serie De schoonheid van ons land het deel klederdrachten met foto's van Cas Oorthuys. Toen werd de streekdracht nog veel gedragen. De bovenste foto is in Arnhem. De lokale textiel en meubelen winkel waar een Arnhemse met overkap en een zonder kap gewoon op een doordeweekse dag bezig zijn. De foto linksonder is uit het boek van Nelson. Vier dames in Arnhemse dracht zoals te zien is aan de kap en de bloedkoralen halsketting op z'n zondags blijmoedig huppelend over het strand. De jongste kijkt nog even schalks achterom. Arne-

muiden ligt niet aan het strand en de inwoners van Arnhem zijn traditioneel zwaar gereformeerd. Dus die gaan zondag niet naar het strand maar zitten drie maal in de kerkbanken.. Dus niets traditioneels maar voor een modern publiek aantrekkelijke plaatjes van iets wat voor een Nederlander ook al heel exotisch is geworden in een context die niet realistisch is. Geen link met bestaande cultuur en traditie. Geposeerd. Na de sessie gaan de kostuums uit en worden de spijkerbroeken weer aangetrokken. Dat maakt je wat achterdochtig over de andere boeken. Zijn de inheemse mannen voor op het boek werkelijk op zoek naar wat de jacht hun zal brengen? Gaan ze een wild beest vangen of zich verdedigen tegen een naburige stam die hun vrouwen proberen te stelen? Of klimmen ze voorzichtig na de fotosessie van de rots, checken de Whatsapp berichten van thuis op hun iPhone, kleden zich om en stappen vervolgens in hun four-wheel drive om naar huis te rijden in de buitenwijk van de naburige stad.